

19.2.2016

RIKOSASIOIDEN SOVITTELUN NEUVOTTELUKUNNAN KOKOUS

Aika **to 16.2.2017 klo 9.30-11.30**

Paikka **Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Collegium, Mannerheimintie 166, Hki
(videoneuvotteluyhteys)**

Osallistujat **Jäsenet (varajäsenet)**
x Pouta Anneli, johtaja, THL, pj.
-Kinnunen Aarne, apulaisosastopäällikkö, OM, varapj.
x Paavola Meri, neuvotteleva virkamies, STM
x Sambou Saija, erikoissuunnittelija, OM/ rikosentorjuntaohjelma
x (Parviainen, Immo, kulttuuriasiainneuvos, OKM)
Sarkkinen Mika-Pekka, käräjätuomari, Oulun käräjäoikeus
x (Helander Jaana, hallintojohtaja, Helsingin käräjäoikeus)
-Kankainen Heidi, poliisitarkastaja, SM
(Paukkunen Juha, poliisitarkastaja, SM)
x Mäenpää Pia, kihlakunnansyyttäjä, Itä-Suomen syyttäjänvirasto
(Metsäpelto Leena, valtionsyyttäjä, Valtakunnansyyttäjänvirasto)
x Niemi Hannu, suunnittelija, Helsingin yliopisto /Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
(Lehti Martti, yliopistotutkija, Helsingin yliopisto /Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti)
Porko Maria, lakimies, Suomen Kuntaliitto
(Uotinen Sami, johtava lakimies, Suomen kuntaliitto)
Åberg Leena-Kaisa, toiminnanjohtaja, Rikosuhripäivystys ry
x (Koivukangas Jaana, kehitysjohtaja, Rikosuhripäivystys ry)
x Rikberg Lars, johtava sovittelunohjaaja, Helsingin sovittelutoimisto
(Vesterinen Kerttu, erityissosiaalityöntekijä, Helsingin sovittelutoimisto)
x Sopanen Leena, sovittelutoimiston johtaja, Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto
(Kosonen Minna, sovittelun ohjaaja, Pohjois-Karjalan sovittelutoimisto)
x Heikkinen Pekka, poliisitarkastaja, Poliisihallitus
x Flinck Aune, kehittämisspäällikkö, THL
-Kaltemaa-Uurtamo Mari, erityisasiantuntija, THL
x Kaipainen Saana, assistentti, sihteerin sij., THL

Asialista

- 1 Kokouksen avaus**
Puheenjohtaja Anneli Pouta avasi kokouksen.
- 2 Edellisen kokouksen muistio**
Edellisen kokouksen muistioon ei tullut muutoksia.
- 3 Neuvottelukunnan uudet jäsenet**
Sisäministeriön edustajaksi neuvottelukuntaan on Ari Evwarayen tilalle nimetty poliisitarkastaja Heidi Kankainen ja varajäseneksi Antti Simanaisen tilalle Juha Paukkunen. Poliisihallituksen edustajaksi Vesa Tikkanen tilalle on nimetty poliisitarkastaja Pekka Heikkinen.

19.2.2016

4

Neuvottelukunnan toimintasuunnitelman toimeenpano, tilannekatsaus, neuvottelukunnan rooli ja tehtävät

Edellisessä neuvottelukunnan kokouksessa esitetyn toiveen mukaisesti toimintasuunnitelmasta luotiin visualisointi (kaavio), jonka Flinck jakoi osallistujille (muistion liitteenä).

Flinck esitteli toimintasuunnitelman toimeenpanon nykytilan ja kustakin kohdasta käytiin keskustelua:

- **Lähisuhdeväkivallan sovittelun selvitystyötä** johtaa sosiaali- ja terveysministeriö. Tehtävään nimetty työryhmä on kokoontunut kaksi kertaa. Selvitystyön tavoitteena on hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan liittyen selvittää, miten lähisuhdeväkivallan sovittelun edellytyksiä arvioidaan ja millainen on sovitteluprosessi sovittelutoimistoissa, sekä selvitetään poliisin ja syyttäjän kriteerit ja käytännöt lähisuhdeväkivaltarikosten sovitteluun lähettämässä. Selvitystyön perusteella sovitteluun ohjaamisen ja sovittelun edellytysten arvioinnin kriteereitä yhdenmukaistetaan valtakunnallisesti ja arvioidaan mahdollisia lakimuutoksen tarpeita.
- Marraskuussa 2016 on sosiaalityön opiskelija, tutkija Terhi Saloranta käynnistänyt sovittelutoimistoissa lähisuhdeväkivallan sovittelun edellytysten arviointia ja sovitteluprosessia koskevan selvitystyön. Saloranta on kerännyt tietoa kaikista sovittelutoimistoista. Tiedonkeruun tulokset raportoidaan syksyllä 2017 julkaistavassa väliraportissa.
- Myös syyttäjien ja poliisin sovitteluun ohjaamisen kriteerit selvitetään valtakunnallisesti webropol-kyselynä. Kyselyillä kartoitetaan lähisuhdeväkivallan sovitteluun ohjautumisen prosessia, perusteita ja ohjaus- ja koulutustarpeita. THL on laatinut syyttäjille suunnatun kyselyn luonnoksen Valtakunnansyyttäjävirstolle ja kyselyn toteuttaa VKSV. Poliisille suunnattua kyselyä THL suunnittelee yhdessä Heidi Kankaisen ja Pekka Heikkisen kanssa. Tulokset raportoidaan ensi syksynä julkaistavassa väliraportissa.
- Naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivalta-teeman kanssa työskenteleviä tahoja tullaan kuulemaan lähisuhdeväkivallan sovittelusta syksyllä 2017 järjestettävässä miniseminaarissa.
- **Sovitteluun ohjautuvien rikos- ja riita-asioiden määrän kasvamisella ja skaalan laajentamisella** on tavoitteena lisätä sovittelun tunnettuutta, näkyvyyttä ja luotettavuutta laadukkaana palveluna. Tavoitteena on lisätä erityisesti vähäisten rikosasioiden ohjautumista sovitteluun.
- Todettiin, että sovittelun merkitys ennaltaehkäisevänä toimenä on tärkeä. Esimerkiksi vihapuhe-tapauksissa voisi olla hyvää rajapintaa sovitteluun jo siinä vaiheessa, kun rikosta ei ole tapahtunut. Tammikuussa 2017 valtakunnansyyttäjävirstoon toteutuneessa tapaamisessa Pouta ja Flinck keskustelivat myös syyttäjän ja sovittelun yhteistyön keinoista, jotta syyttäjältä ohjautuvien, sovitteluun soveltuvien aloitteiden määrää voitaisiin lisätä.

Keskustelussa todettiin, että aikaisemmin vallinnut ajatus nuorten tapauksien menemistä sataprosenttisesti sovitteluun on unohtunut. Tällä hetkellä on kuitenkin hyvät edellytykset aloitemäärien lisäämiseen mm. siksi, että viranomaistahoilla halutaan purkaa jutturuuhkaa ohjaamalla nuorten rikoksia sovitteluun. On myös syytä pohtia, onko aihetta antaa poliisille ja syyttäjille sovittelua koskevia ohjeistuksia ja jos on, minkä sisältöisinä ne annettaisiin.

19.2.2016

THL on käynnistänyt Rikksentorjuntaneuvoston kanssa yhteistyön osana Kansallista rikksentorjuntaohjelmaa. Ohjelman tavoitteena on lisätä asukkaiden ja järjestöjen roolia rikosten vähentämisessä ja ehkäisemisessä. Ohjelmaan liittyy järjestetään 6.3.2017 Lappeenrannassa road-show, jonka tarkoituksena on mm. levittää alueellisesti tietoa rikksentorjuntaohjelmasta ja sen myötä sovittelusta ja osallistamisen menetelmästä yhdessä eri toimijoiden kanssa.

- **Rikksosovittelun tietojärjestelmän uudistaminen** ja sähköisten rajapintojen luominen poliisiin VITJA-hankkeen ja syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten AIPA-hankkeen kanssa on tärkeää. Rahoitus tietojärjestelmän rakentamiseen on saatu ja työ käynnistyy maaliskuuhun THL:ssä tietopalvelut -osaston johdolla. Tietojärjestelmää varten on aiemmin tehty konseptointi ja vaatimusmäärittely. Uuden tietojärjestelmän on tarkoitus olla sovittelupalveluiden käytössä vuoden 2018 alussa.
- Neuvottelukunta on yksimielinen siitä, että rajapintojen saaminen poliisiin ja syyttäjän kanssa on todella tärkeää. Yhteinen rajapinta nopeuttaisi sovitteluprosessia ja vähentäisi eri tahojen välisiä tietokatkoja. Se mahdollistaisi myös tiedonkoonnin tutkimuksia varten sekä vaikuttavuuden arviointiin. THL:n edustajien kannattaa olla rajapinta-asiaa yhteydessä AIPA-toimiston Pasi Kumpulaan.
- **Laadukkaaseen sovittelupalvelun varmentaminen**
THL vie sovittelun kehittämisohjelmaa eteenpäin vuoteen 2020 asti yhdessä sovittelutoimistojen kanssa osana sovittelupalveluiden laadun varmentamista.

Keskusteltiin tavoista saada syyttäjälle ja poliisille yhdenmukaiset sovitteluun ohjaamisen käytännöt, mikä on yksi kehittämisohjelman tavoitteista. Tarvetta yhteisille ohjeille kartoitetaan ensin syyttäjille suunnatulla lähisuhdeväkivallan sovittelua käsittelevällä kyselyllä.

Poliisilla on olemassa paljon erilaisia foorumeita, joissa sovittelutoimintaa käsitellään, mutta niihin olisi mahdollisuus viedä sovittelutietoutta vielä nykyistä enemmän. Neuvottelukunnan mukaan sovitteluun ohjaaminen on usein syyttaja- ja tutkijapoliisi-kohtaista, mikä luo haasteita yhdenmukaisten käytäntöjen implementointiin. Todettiin, että sovitteluun ohjaaminen, samoin kuin ennalta estävä toiminta tulee saada rakenteisiin. Paikalliset olosuhteet ovat hyvin erilaisia eli annettujen määräyksien jalkauttaminen rakenteisiin ei ole aina helppoa. Poliisille suunnatussa kyselyssä kartoitetaan kantaa siihen, voidaanko ja onko tarvetta lisätä sovittelua koskevaa tietoa Poliisiammattikorkeakoulun opetussuunnitelmaan.

Laadukkaaseen sovittelupalveluun liittyy myös toimialueiden tarkastelu, johon palataan lähemmin seuraavissa kokouksissa vuoden 2016 tilastojen valmistuttua. Toimialueista ja lakimuutoksen tarpeista on keskusteltu myös sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Sovittelu ei ole sosiaali- tai terveyspalvelu ja ei ole siten mukana sote-uudistuksessa, mikään ei kuitenkaan estäisi maakunnan toimimista jatkossa palveluntuottajana. Tämä muutos maakunnista yhtenä sovittelupalveluntuottajana tulee ensi syksynä muutoksena sovittelulakiin. Asiaa voidaan tarkastella nyt sote-uudistuksen ulkopuolella rauhassa ja pitää mielessä, että siihen vaikuttaa myös valtion budjetissa oleva erillisaikarahoitus sovittelupalvelun järjestämiseen.

Keskusteltiin myös neuvottelukunnan roolista tunnettuuden lisäämisessä esim. ad hoc-viestinnän avulla. THL:llä on oleellinen rooli sekä tiedon tuottajana että analysoijana ja tietoa levitetään eteenpäin sovittelutoimistoille. Sovittelutyö on enemmän ruohonjuuritason

19.2.2016

työtä, ja sovittelutoimistot vievät tietoa eteenpäin alueellansa viestintäsuunnitelmiansa mukaisesti.

5 Neuvottelukunnan toimintamääräraha ja sen käyttösuunnitelma

Neuvottelukunnan toimintamääräraha on usean vuoden ajan vakiintunut 10 000 euroon vuodessa ja näin on tänä vuonnakin. Viime vuonna määrärahasta jäi käyttämättä noin puolet. Määrärahaa on mahdollista käyttää tutustumismatkan järjestämiseen esim. Norjaan, viestintään ja näkyvyyden parantamiseen (mm. esitteet ja esittelyvideo) tai palkkion maksuun. Ideoita määrärahan käytöstä voi lähettää Flinckille.

6 Rikossovittelun tutkimus ja vaikuttavuuden arviointi

Aihetta koskevaa kansallista ja kansainvälistä tutkimusta tarvitaan; kansallisen ja kansainvälisen tutkimustiedon avulla sovittelupalveluista ja palveluiden vaikuttavuutta voidaan argumentoida ja toimintaa kehittää. Jotta tutkimus nykytilanteessa mahdollistuisi, on tärkeää seurata avautuvia tutkimusrahoitushakuja ja tehdä yhteistyötä kansallisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa.

THL:ssä mietitään sovittelupalveluiden vaikuttavuuden arvioinnin mittareita ja indikaattoreita. Hyvinä vaikuttavuusmittareita ovat esim. aloitemäärät, henkilöstöresurssit, sopimukseen johtaneiden sovittelujen määrät, raha- ja työkorvausten määrät, sopimusten täyttyminen, jatko- ja tukipalveluihin ohjattujen määrät, sovittelukäsittelyn hinta jne.

Kesällä 2017 otetaan sovittelupalveluissa käyttöön valtakunnallisesti myös asiakaspalautekyselyt, jotka antavat tärkeää tietoa asiakkaiden tyytyväisyydestä palveluun.

Keskusteltiin mahdollisuudesta tutkia uusintarikollisuutta seuraamalla, kuinka moni sovittelussa ollut nuori on x vuoden päästä poliisijärjestelmässä. Etenkin nuorten kohdalla on selkeästi nähtävillä sovittelun vaikutus uusintarikollisuutta vähentävänä tekijänä. Niemi kertoi, että Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutissa yritettiin tutkia sovittelun vaikuttavuutta oikeusprosessissa selvittämällä, miten vuoden aikana sovittelussa olleet rikosasiat etenivät oikeusprosessissa. Tutkimus kaatui pitkälti tietoteknisiin ongelmiin eri järjestelmien tietojen yhteensopimattomuuden takia. Nyt kaavailut tietojärjestelmän rajapinnat ratkaisisivat tämän ongelman.

Keskustelussa muistutettiin myös laadullisen tutkimuksen tärkeydestä; miten nuoren elämänlaatu paranee sovittelun myötä ja miten sovittelun pitkäaikaiset vaikutukset saadaan näkyviin? Tulee ottaa myös huomioon se, oliko mahdollisessa uusintarikollisuuden vähenemisessä kyseessä sovittelun vaikutus vai joku muun väliin tuleva muuttaja. Asian tiimoilta kannattaa olla yhteydessä Janne Kivivuoreen sekä VITJAn suuntaan, jotta tietojärjestelmät mahdollistaisivat tällaisen vaikuttavuuden arvioinnin.

Kustannustehokkuus olisi myös hyvä vaikuttavuusmittari; millä kustannuksilla päästään samaan lopputulokseen sovittelussa ja kärejällä. Nuorten oikeudenkäynti- ja asianajajakulut maksetaan usein valtion kassasta eli kustannustehokkuuden selvittämällä voisi olla vaikutusta siihen, miten valtion budjetissa varoja kohdennetaan eri toiminnoille.

Helsingin kaupunki velvoittaa yksikön päälliköitä tekemään vaikuttavuuden arviointia ja Helsingin sovittelutoimisto valitsi kohteeksi lähisuhdeväkivallan sovittelun. THL:n yhdessä sovittelutoimistojen kanssa laatimat vaikuttavuusindikaattorit tuodaan niiden valmistuttua myös neuvottelukunnalle kommentoitaviksi.

19.2.2016

7

Sovittelun palveluntuottajien terveiset neuvottelukunnalle

Sovittelusopimukseen liittyen tuotiin esille, että aluehallintovirastot ovat laatineet nykyisin käytössä olevan sovittelusopimusohjan. Pohjois-Suomen sovittelutoimistossa on ollut yksittäinen tapaus, jossa käräjäoikeus ei suostunut vahvistamaan sovittelusopimusta, koska molemmat sovittelun osapuolet eivät olleet hyväksyneet vahvistamista. Helanderin mukaan kyseessä on ollut yksittäisen tuomarin tekemä ratkaisu, jonka pohjalta ei kannata lähteä tekemään yleistyksiä tai muuttamaan sopimusohjaa. THL on yhteydessä Helanderiin asian tiimoilta ja ko. lauseketta muokataan tarvittaessa.

Palveluntuottajia puhuttavat toiminnan resurssit ja toimialueiden rakenne. Kahta toimialuetta lukuun ottamatta toimistot toimivat resurssien rajoilla. Sopasen tekemien laskelmien mukaan jo 1000 sovitteluun ohjatun asian lisäys viime vuoteen tarkoittaisi jo pelkästään sovittelijoille maksettavien kulukorvausten ja siten sovittelutoiminnasta aiheutuvien kustannusten kasvuna yli 50 000 euroa.

Aluejaon uudistamiseen on myös tarve; sovittelun hinnassa sekä ohjaajien työkuormissa on suuria eroja. Sovittelutoiminnan kehittämisohjelmassa kehittämistyön uhkakuvana nähtyä kentän toimijoiden keskinäistä kilpailua ja riitautumista ei ole enää THL:n järjestämisvastuun aikana tullut esiin, näin ollen myöskään keskustelua toimialueiden uudelleen jaosta ei nähdä ongelmallisena. Kentällä on puhuttanut myös ajatus nykyistä vielä keskitetyimmästä mallista, ns. Norjan mallista, joka vähentäisi turhaa byrokratiaa sekä hallintokuluja. Keskitetyimmässä mallissa pitäisi kuitenkin pitää huoli alueellisen tasapuolisuuden toteutumisesta.

Sovittelupalveluntuottajat ovat huolissaan myös sovittelutoiminnan järjestämiseen varatuista THL:n henkilöstöresursseista.

Sovittelutoimistot myös toivottavat neuvottelukunnan jäsenet sovittelutoimistoon vierailulle.

Neuvottelukunta pohti sitä, miten voisi jatkossa vaikuttaa sovittelutoimintaan varatun määrärahan määrään. Toisaalta aloitemääriä pitäisi lisätä ja toisaalta kentän voimavarat ovat jo nyt tapissaan. Valtionkorvaus sovittelutoiminnan järjestämiseen (6,3 milj.) on pysynyt samana kymmenen vuotta ja sen korottamisen esittäminen vaatii argumenttien, perustelujen ja kustannusvaikuttavuusanalyysin tekemisen VM:lle. THL kehittää ja päivittää viime vuonna aloitettua datakoontia, jota voi jo kuluvan vuoden syksynä käyttää määrärahan korottamisen perustelun tukena. Helander muistutti myös, että Helsingin käräjäoikeuden talouspäällikköä kannattaa hyödyntää erilaisten kustannuslaskelmien teossa.

Neuvottelukunta oli tyytyväinen siihen, että palveluntuottajien edustajat neuvottelukunnassa ovat systematisoineet kontaktointia muihin palveluntuottajiin.

8

Muut asiat

- Suomi (THL ja sovittelupalveluntuottajat) on mukana EU:n 2-vuotisessa Daphne - hankkeessa yhtenä mentorimaana Pohjois-Irlannin ja Belgian ohella. Mentee-maina ovat Bulgaria, Ranska ja Latvia. Hankkeessa implementoidaan restoratiivisen oikeuden käytäntöjä lapsiuhrien sovittelun tilanteisiin mentee-maissa ja laajemmin Euroopassa. Hankkeessa tuotetaan mm. videoklippejä nuorten-/lapsiuhrien kokemuksista, guidebook sekä online training -ohjelma. Hankkeen ensi vaiheessa tuotetaan Desk study, jossa kuvataan omat käytännöt sekä myöhemmin ns. Field visitejä, jossa vierailun aikana

19.2.2016

järjestetään tutustumismahdollisuus mentoroivin maihin kiinnostuksen kohteena oleviin käytäntöihin.

- Vapaaehtoissovittelijoille suunnattu Lapset ja nuoret sovittelussa -koulutusohjelma pilotoitiin vuonna 2016 Kanta-Hämeen, Pirkanmaan sekä Varsinais-Suomen sovittelutoimistoissa ja palaute oli hyvää. Koulutusohjelma on otettu käyttöön valtakunnallisesti 2017. Sovittelutoimistot tekevät yhteistyötä koulutuksien järjestämisessä.
- Vakavien rikosten sovittelu -hanke on saanut jatkorahoitusta kahdeksi (2) vuodeksi. Kyseessä on Kriminaalihuollon tukisäätiön (KRITS) hanke, jossa rakennetaan vakavien rikosten sovittelun seitsenpäiväinen koulutusohjelmaa ja sovittelun mallinnusta. Mukana hankkeessa on KRITS, THL ja Pirkanmaan, Varsinais-Suomen ja Pohjois-Suomen sovittelutoimiston henkilöstöä, alkuvaiheessa koulutetaan n. 12 vakavien rikosten sovittelijaa. Tavoitteena on saada vakavien rikosten sovittelu hankkeen päätyttyä sovittelulain mukaisen toiminnan piiriin.
- THL ja Suomen Sovittelutuki järjestää valtakunnallisen sovitteluseminaarin 7.-8.10.2017 Paasitornissa Helsingissä.
- Ensi viikolla vietetään kansainvälistä rikosuhriviikkoa, rikosuhripäivä on 22.2.2017

9

Seuraavat kokoukset

ti 9.5. klo 12.30—16.00 Helsingin poliisilaitos, Pasilan pääpoliisiasema

ti 12.9.2017 klo 9.30—11.30 THL

to 23.11. klo 9.30—11.30 THL

HUOM! - selvitetty kokouksen jälkeen / Pekka Heikkinen tutustuu Polamkin opetusmateriaaliin ja selvittää mahdollisia kehittämistarpeita...

- *Poliisiammattikorkeakoulussa pidetään ensimmäisen opintovuoden loppupuolella kolmen (3) tunnin luento, jonka aiheena on sovittelu ja lähestymiskielto. Myös muissa opetuksissa ja harjoituksissa (esim. jotkin kuulusteluharjoitukset) aihetta sivutaan, mutta tuo luento on peruspaketti.*